

O RÁČKOVI Z MALOSTRANSKÉ STUDNY

Teprve koncem sedmdesátých let minulého století se konečně začalo také v Praze docela vážně uvažovat o zavedení městského vodovodu. Největší překážkou při realizaci celého projektu byl od samého počátku odmítavý postoj většiny pražských domácích pánů a majitelů činžáků, kteří neměli pochopitelně vůbec žádný zájem do takové zbytečnosti investovat peníze.

O ráčkovi z malostranské studny

O naprosté nezbytnosti tak nákladného záměru proto měl nejširší veřejnost přesvědčit rozsáhlý a důkladný hygienický průzkum veškerých zdrojů pitné vody, který by všem poskytl zcela objektivní fakta o čistotě, kvalitě, a především o zdravotnosti vody v hlavním městě.

Rozsáhlého výzkumu se tehdy velmi aktivně zúčastnil také třiatřicetiletý profesor František Vejvodský. Jako erudovaný biolog se zaměřil na systematické zkoumání vody ze všech pražských studní, především ve vnitřním, historickém trojměstí, a brzy začal přesvědčovat odbornou i laickou veřejnost, že tyto hluboké pražské studny jsou skutečně nepřebornou studnicí nejdrobnějších, mikroskopických živočichů, z nichž někteří ani nepocházejí z dnešního světa. To, co mladý biolog postupně ve studničních vodách nacházel, nešlo nikde jinde po celé Praze. Především velmi hluboké studny skrývaly zcela zvláštní svět sám pro sebe, který nijak organicky nesouvisel s ostatní nejdrobnější vltavskou vodní faunou ani s potoční zvířenou z nejbližšího pražského okolí, neboť tam žila prastará fauna podzemních vod, obývajících nejhlubší zemské podsvětí.

Jak už to někdy bývá, také dlouho odkládané zahájení výstavby městského vodovodu v Praze od poloviny osmdesátých let nakonec probíhalo docela jinak, než se původně očekávalo. Zavedení vodovodu do soukromých domů se oproti veškerým předchozím námitkám překvapivě stalo téměř jakousi společenskou, prestižní módou, a tak zpráva profesora Vejvodského „Zvířena pražských studní“, kterou o svých objevech vydal tiskem, se nakonec setkala především se zájmem úzkého okruhu odborníků – biologů a zoologů. A ten byl nečekaně velký.

Během své výzkumné práce si jednou mladý biolog přinesl k prozkoumání také vzorek vody odebrané z hluboké studny ve dvoře domu s číslem popisným 528 v Karmelitské ulici na Malé Straně. Hned při pozornějším prohlížení vzorku proti oknu profesor Vejvodský zjistil, že se ve vodě pohybuje cosi velice maličkého, jakýsi drobný živočich, který ho pochopitelně okamžitě zaujal. Dokonce si všiml, že jsou ve sklenici tito tvorové dva. Vylovil tedy

jednoho z nich násoskou a v kapce vody ho začal studovat pod mikroskopem.

Živočich byl malinký, asi jeden milimetr dlouhý ráček, ale profesor Vejvodský ho nedokázal při veškerých svých znalostech nijak určit ani zařadit. Čím podrobněji a déle si ráčka prohlížel, tím byl udivenější, neboť takového tvora ještě nikdy nikde neviděl ani vyobrazeného. Mladého badatele se nad tímto zjištěním zmocnilo příslovečné badatelské rozčilení. Prohlédl rychle pod mikroskopem i druhého ráčka, a protože byl naprosto shodný s prvním, začal ihned v odborné literatuře hledat a kontrolovat, jestli se snad přeci jenom nezmýlil. Jeho původní předpoklad se však potvrdil. Zřejmě skutečně objevil něco doposud naprosto neznámého, a proto musel okamžitě udělat z obou vzácných exemplářů trvalé preparáty, aby měl o svém nečekaném objevu hmatatelný vědecký důkaz. Ve značném rozčilení se mu však jeden z ráčků ze sklíčka ztratil a už ho nenašel. Ještěže měl druhého! Víc jich, bohužel, už ve vzorku studniční vody nebylo.

V roce 1882 profesor Vejvodský ve svém odborném spise oznámil učenému světu, že ve vodě hluboké malostranské studny objevil milimetrového ráčka, který byl lidem doposud neznámý, neboť podle jeho názoru náleží k dávno vyhynulé fauně naší země, z níž tento drobný živočich přežil dodneška ve skrytu sladkovodních bazénů hlubinného nitra podzemí. Objeveného ráčka proto také pojmenoval *Bathynella natans*, což česky znamená Hlubinou zrozený.

Cizí odborníci českému vědci k překvapivému objevu buď srdečně blahopřáli, anebo trpělivě vyčkávali, co nového přinese budoucnost. Objev, který je doložen pouze jediným exemplářem či důkazem, se nepovažuje v seriózním bádání v žádné vědě za dostatečně průkazný. Bílé vrány se totiž nevyskytují jen mezi vránami, a proto podle jediného, i když hodnověrně existujícího exempláře nemůže být potvrzen celý druh.

Na rozdíl od zahraničí reagovali pražští biologové a zoologové na objev svého mladého kolegy ironizující kampaní, ve které zpochybňovali nejen existující preparát, ale i vědeckou metodu

objevitele. Nejistřeji v této akci ovšem vystupovali biologové a zoologové z konkurenčního pracoviště v zoologickém oddělení Národního muzea. Závist, řevnivost, rivalita a nepřejícnost převládaly nad jakoukoliv rozumnou úvahou.

Samozřejmě že se profesor Vejdovský i mnozí další pražští biologové pokoušeli vylovit z malostranských studní další ráčky *Bathynella natans*, ale veškeré jejich úsilí bylo naprosto marné. Všem zájemcům byl nadále k dispozici pouze onen jediný, profesorem Vejdovským nalezený exemplář, uložený ve sbírkách zoologického oddělení Karlovy univerzity.

Odpůrci mladého profesora byli ve své zášti nebývale důslední. Protože už malostranské studny žádného dalšího ráčka nevydaly, dali si práci a nechali vytisknout jakési úmrtní oznámení, ve kterém sdělovali, že nedávno zrozený ráček *Bathynella natans* brzy po narození ukončil svůj krátký život a opět odešel z tohoto světa do věčných hlubin a temna zemské kůry. Parte pak rozeslali všem případným zájemcům a se zvláštním potěšením také profesoru Vejdovskému.

Když po několika letech na jednom mezinárodním zoologickém kongresu britský biolog Smith dokazoval, že malostranská *Bathynella natans* je zbytkem vodní fauny z permské a kamenouhelné éry, sklidil od skalních rivalů profesora Vejdovského pustý výsměch, jak ještě může v tak pochybený objev vůbec věřit. Profesor Vejdovský je prý vědec takového formátu, a především tak snaživý, že určitě vyloví co nejdříve z nějaké studny na Hradčanech živého trilobita!

Ale za celá desetiletí se v Praze ani nikde jinde ve světě nenašlo nic podobného ráčkovi z malostranské studny, a tak už kdysi tolik zpochybňovaný objev nikoho příliš nezajímal. Až zcela nečekaně v roce 1913 vylovil švýcarský biolog Chappuis v okolí Basi-leje v bývalých šachtách, které se při jarním tání zaplavily podzemní vodou, tisíce maličkých ráčků. Nepatřili sice ke stejnému druhu jako *Bathynella natans*, ale jejich objev jednoznačně potvrdil přežívání zbytků fauny z pradávných dob v hlubinných podzemních vodách.

Když profesor Vejdovský zveřejnil v roce 1882 svůj objev milimetrového ráčka z malostranské studny, bylo mu pětatřicet let. A dalších dvaatřicet let musel čekat na potvrzení svého nálezu. Dostalo se mu ho přímo z úst švýcarského objevitele Chappuise v roce 1914 na sjezdu slovanských přírodovědců a lékařů v Praze. Jeho někdejší odpůrci z Národního muzea tím příliš nadšeni nebyli, nicméně mu zdvořile zatleskali. Co by taky ten člověk víc chtěl? Přece mu nedají vytisknout blahopřejnou gratulaci!

Od objevu Bathynelly natans ve vodě malostranské studny uplynulo více než sto let. Profesor Vejdovský podruhé milimetrového ráčka už nikdy nevylovil. A živého ho už nespatrił nikdo jiný dodnes.